

Data: 13.12.2022

Dotyczy: [Rzeczpospolita](#)

NALEŻNOŚCI – RODZAJE, SPOSÓB WYCENY I PREZENTACJI W SPRAWOZDANIU

Należności są jednym z kluczowych elementów determinujących wartość aktywów spółki. Ich złożoność i różnicowanie, a także podatność na utratę wartości może powodować duże problemy w odpowiedniej wycenie i prezentacji w sprawozdaniu finansowym. Na dodatkowe trudności w procesie szacowania należności ma także wpływ toczący się obecnie konflikt zbrojny na Ukrainie.

Wynikiem działalności każdej jednostki gospodarczej, której podstawowym celem jest osiągnięcie możliwie maksymalnych przychodów, jest powstawanie należności. W akcie prawnym jakim jest ustawa o rachunkowości nie znajdziemy jednoznacznej definicji należności. Termin jest powiązany z generalną definicją aktywów, według której są to „kontrolowane przez jednostkę zasoby majątkowe o wiarygodnie określonej wartości, powstałe w wyniku przeszłych zdarzeń, które spowodują w przyszłości wpływ do jednostki korzyści ekonomicznych”. W przypadku należności będzie to w praktyce uprawnienie do otrzymania w określonym terminie świadczenia pieniężnego lub rzeczowego od dłużnika.

RODZAJE NALEŻNOŚCI

Podstawowym kryterium podziału należności jest kryterium wymagalności, które dzieli je na:

- długoterminowe – stają się one wymagalne w okresie dłuższym niż rok od dnia bilansowego, najczęściej dotyczą one operacji z odroczonym terminem spłaty lub takich, w których występuje płatność ratalna; w pozycji tej ujmowane są również kaucje przekazane właścicielowi przez jednostkę gospodarczą, w ramach wynajmu budynku lub lokalu;
- krótkoterminowe - stają się one wymagalne w ciągu jednego roku od dnia bilansowego; zgodnie z ustawą o rachunkowości obejmują one ogół należności z tytułu dostaw i usług oraz z tytułu innych należności niezaliczonych do aktywów finansowych (głównie należności podatkowe i pracownicze); należy również pamiętać, że w przypadku należności z tytułu dostaw i usług podział według kryterium płatności nie obowiązuje, przez co całość z nich – zarówno tych dla których okres spłaty przypada do jednego roku bilansowego jak również tych wymaganych w okresie dłuższym od roku wykazuje się w części krótkoterminowej.

SPOSÓB WYCENY

Na dzień powstania należności ujmuje się w księgach rachunkowych według wartości nominalnej (art. 28 ust. 11 pkt 2 ustawy o rachunkowości, dalej: uor). Jeśli dana należność widnieje w walucie obcej to wówczas, w momencie jej ujęcia, należy dokonać odpowiedniego przeliczenia na walutę polską zgodnie z art. 30 ust. 2 pkt. uor tj. po kursie średnim ogłoszonym dla danej waluty przez Narodowy Bank Polski dla ostatniego dnia roboczego poprzedzającego termin dokonania operacji.

Należności na dzień bilansowy wycenia się w kwocie wymaganej zapłaty, z zachowaniem zasady ostrożności (art. 28 ust. 1 pkt 7 uor). Oznacza to, określenie nominalnej kwoty należności z uwzględnieniem naliczonych odsetek, kar umownych, kosztów sądowych oraz innych naliczeń których

na dzień bilansowy oczekuje jednostka. Na dzień bilansowy kwota należności wyrażona w walucie obcej wyceniana jest na polski złoty po średnim kursie NBP ogłoszonym dla danej waluty na ten dzień.

Zasada ostrożności w podejściu do wyceny należności zwraca również uwagę na konieczność ich aktualizacji z uwzględnieniem stopnia prawdopodobieństwa spłaty. Takową korektę wyceny dokonuje się poprzez dokonanie odpisów aktualizujących, pomniejszających wartość należności prezentowanej w księgach. Warunki determinujące sytuacje, w których jednostka może objąć należności odpisem aktualizującym wskazuje art. 35b ust. 1 uor. Poza indywidualnymi odpisami aktualizującymi, spółka zgodnie z art. 35b ust. 1 pkt 5 uor może dokonać odpisu globalnego wobec całości pozycji należności. Ustawa nie określa jednak dokładnie w jaki sposób można oszacować kwotę tego odpisu, dlatego co do zasady powinno to wynikać z polityki rachunkowości danej spółki. W przypadku dokonywania odpisów aktualizujących na dzień bilansowy należy jednocześnie pamiętać o prawidłowej prezentacji należności dochodzonych na drodze sądowej w pozycji B.II 3d (załącznik nr.1 ustawy o rachunkowości).

Podczas ustalania realnej wysokości należności na dzień bilansowy konieczne jest przeprowadzenie procedury inwentaryzacji. Najbardziej powszechnym i stosowanym sposobem jej przeprowadzenia jest metoda potwierdzenia sald. Metoda ta wiąże się z otrzymaniem od dłużników potwierdzenia prawidłowego ujęcia w księgach stanu aktywów lub wyjaśnienia i rozliczenia ewentualnych różnic (art. 26 ust.1 pkt 2 uor).

Wspomniane uzgodnienie może zostać przeprowadzone na piśmie jak również drogą mailową. Inwentaryzacja należności metodą potwierdzenia sald może być rozpoczęta nie wcześniej niż 3 miesiące przed końcem roku bilansowego, a jej zakończenie powinno nastąpić maksymalnie 15. dnia roku następnego (art. 26. ust 3 pkt 1 uor).

Jeżeli jednostka zdecydowała się na wcześniejszy termin przeprowadzenia inwentaryzacji, tj. w czasie trzech miesięcy przed dniem bilansowym, ustawa wymaga ustalenia wysokości należności na dzień zamknięcia ksiąg poprzez dodanie zmniejszeń lub zwiększeń występujących pomiędzy dniem przeprowadzenia inwentaryzacji metodą potwierdzenia sald, a dniem bilansowym.

Wobec należności, o których mowa w art. 26 ust. 1 pkt 3 uor, czyli m.in. takich, które są wątpliwe bądź sporne, a ich uwiarygodnienie drogą potwierdzenia sald, nie było możliwe ustawodawca przewiduje inny sposób przeprowadzenia inwentaryzacji. Sposobem tym jest porównanie danych wykazanych w księgach z odpowiednimi dokumentami oraz weryfikacja ich wartości. Takim rodzajem przeprowadzania inwentaryzacji mogą zostać objęte tylko niektóre z należności wykazanych w ustawie. Należy również pamiętać, że taka forma przeprowadzania inwentaryzacji musi odbyć się zawsze na dzień kończący rok bilansowy.

W wyniku zaistniałej sytuacji jaką jest rosyjska agresja na Ukrainę, kraje na całym świecie ustanowiły szereg działań zaradczych. Okoliczności te mogą mieć wpływ na poszczególne składniki sprawozdania finansowego, w tym i na należności. Aby zagadnienia te zostały odpowiednio zaprezentowane Komitet Standardów Rachunkowości przygotował specjalne rekomendacje dla sprawozdań finansowych, które są sporządzane w warunkach toczącego się konfliktu. Na dzień bilansowy należy zwrócić szczególną uwagę na utratę wartości należności, między innymi w wyniku:

- problemów kontrahentów, mających wpływ na możliwość regulowania zobowiązań;
- sankcje oraz restrykcje, które objęły kontrahenta spółki;
- ograniczenia banków w dostępie do systemu SWIFT powodujące trudności w otrzymaniu spłat od innych jednostek;
- ograniczenia dewizowe dotyczące wymiany walut;
- utrudnienia w transporcie;
- ograniczenie lub załamanie rynków zbytu, ograniczające kontrahentom możliwość osiągania przychodów.

Komitet Standardów Rachunkowości zaleca dokonania własnego niezależnego osądu możliwej utraty wartości aktywów na podstawie wszystkich dostępnych i wiarygodnych informacji oraz, aby analizę tą przeprowadzić zgodnie z Krajowym Standardem Rachunkowości nr.4 „Utrata wartości aktywów” Warto

również wspomnieć, że same sankcje jak również lista osób i podmiotów nimi objętych poddawana jest ciągłej aktualizacji. Dlatego też, w momencie wyceniania należności na dzień bilansowy warto opierać się na możliwie najbardziej aktualnych danych.

PREZENTACJA W SPRAWOZDANIU

Ostateczna prezentacja należności w sprawozdaniu finansowym różni się w zależności od tego według jakiego załącznika do ustawy o rachunkowości sporządzane jest te sprawozdanie.

Należności długoterminowe ujmowane są w bilansie w pozycji aktywów trwałych zgodnie z:
- Załącznik nr 1 w pozycji A.III w podziale na należności od jednostek powiązanych, od jednostek pozostałych lub od tych w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale
- Załącznik nr 4 w pozycji A
- Załącznik nr 5 i 6 w pozycji A.III
Należności krótkoterminowe natomiast wykazywane są w bilansie w pozycji aktywów obrotowych zgodnie z:
- Załącznik nr 1 w pozycji B.II z podziałem na:
■ Od jednostek powiązanych z wydzieleniem na te z tytułu dostaw i usług (zarówno wymaganych do 12 miesięcy i jak powyżej 12 miesięcy) oraz na należności z innych tytułów
■ Od pozostałych jednostek, w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale z wydzieleniem na te z tytułu dostaw i usług (zarówno wymaganych do 12 miesięcy i jak powyżej 12 miesięcy) oraz na należności z innych tytułów
■ Od pozostałych jednostek z wydzieleniem na należności z tytułu dostaw i usług (zarówno wymaganych do 12 miesięcy i jak powyżej 12 miesięcy), należności z tytułu podatków, dotacji, ceł, ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych oraz innych tytułów publicznoprawnych, należności dochodzonych na drodze sądowej oraz należności innych
- Załącznik nr 4 w pozycji B z wskazaniem na należności krótkoterminowe
- Załącznik nr 5 w pozycji B.II z możliwością wskazania na należności z tytułu dostaw i usług (w podziale na wymagane do 12 miesięcy i powyżej 12 miesięcy)
- Załącznik nr 6 w pozycji B.II

rp.pl

Jeżeli jednostka posiada należności warunkowe, powinny być one wykazane jedynie na kontach ewidencji pozabilansowej. Informacje o owych należnościach należy również ujawnić w informacji dodatkowej, obowiązek ten nie dotyczy należności których szansa realizacji jest znikoma.

Należności przedawnione, umorzone lub nieściągalne, ze względu na brak przesłanki o osiągnięciu przez nie przyszłych korzyści ekonomicznych dla jednostki, nie mogą zostać uznane jako aktywa i nie są prezentowane w księgach rachunkowych spółki.

Michał Wojna, kierownik projektu w [krakowskim biurze Rödl & Partner](#)